

„Az információ hatalom” – Kihívások és megoldások az információs társadalmakban

BUDAY-SÁNTHA Andrea
Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest
drbudaysantha@gmail.com

Az információs társadalom

Az információs társadalom keletkezése múlt század közepére vezethető vissza, ekkor indult meg egy olyan determináns folyamat, melynek hatása az ipari forradalomhoz hasonlítható, ahol a növekedés alapjai az információ áramoltatás, gyűjtés, feldolgozás és a szükséges gyors reflexiók.

Ez ma alapjaiban alakítja át a világban működő rendszereket, minden szinten és területen, hisz az eredményesség, a versenyképesség kritériuma a már fejlett informatikai rendszerek megléte (Buday-Sántha, 2005:233).

Az információs társadalom fogalmi megközelítései

Az információs társadalom fogalmi megközelítése többoldalú, így „nevezik „tudástársadalomnak”, illetve „tudás alapú társadalomnak” (Komenczy, 2002:210). Az információs társadalomhoz, nevezetesen annak az eszközrendszeréhez kapcsolódó szakkifejezések az „elektronikus társadalom” (Török, 2002) az „információs gazdaság” és az „elektronikus gazdaság” (Grimm, 2002:29) de aposztrofálták a tudósok a jövő társadalmának, ahol a tudás lesz a legfontosabb erőforrás (Komenczi, 2002:210-211), az információ pedig, mint szükséglet jelenik meg, és ennek folytán, áru/szolgáltatás formát ölt, önálló piacot alkot.

Az információs társadalom szakkifejezés Yoneji Masuda japán professzortól származik (Masuda, 1988).

Véleményem szerint az információs társadalom: az információáramlásra, a digitális írástudásra épülő olyan információközpontú tudástársadalom, ahol a társadalmi, politikai, gazdasági fejlődés, a folyamatos növekedés motorja a versenyképességet biztosító információs technikák, technológiák innovatív alkalmazása és annak széleskörű, minden területre (politikai, gazdasági, szociális, humán, jogrendszerre) kiterjedő beágyazódása jellemez.

Ez természetesen egy folyamat, melynek eredményességét meghatározza az innovációs készség, a gyors alkalmazkodás. Az információs társadalom működésének központjában az információ áll. A hajtóerőt az információs technológiai infrastruktúra fejlesztése nyújtja, mely jelentős versenyképességre ható pozitív változást eredményez, így a költség- és árcsökkentés, a hatékonyság, modern rendszerek kialakulása terén.

Meglátásom szerint, az információs társadalom fejlődésének alapelemei a következők:

- 1) számítógép/internet (és ehhez kapcsolódó technikai rendszerek, hálózatok, infrastruktúrák),
- 2) a kommunikáció/tartalom (tartalomszolgáltatás), és
- 3) az integrált piacok (piaci, társadalmi koncentrációk, integrációk).

Így az információs társadalom fejlettségi szintjét az információs és kommunikációs forradalom kereti közt kialakult új eszközök, technikák és megoldások társadalmi, gazdasági, kulturális és jogi beágyazottsága jelenti.

Az információs társadalom hatásai

Az információs társadalom az élet minden területére kiemelkedően nagy hatással van. Természetesen nem csupán a gazdaságot érinti ez a változás, az összes társadalmi rendszer átépül az információs társadalom alapvető logikája szerint. Az információ és az informatika ugyanis az élet minden területére hatással van (Szűts, 2002). Így információs társadalom erőteljesen hat a társadalomra nemcsak a gazdasági és társadalmi élet, hanem az állam- és közigazgatást, munkaerőpiacot és kulturális életet, sőt a társadalomban a műszaki fejlődés struktúráját is befolyásolja.

Gazdasági hatások

Az információs és kommunikációs forradalom kényszerítő erővel hat a makro- és mikro – gazdasági szereplőkre. Globális piacok, globális szervezetek és kapcsolatok alakultak ki, ahol egy állandó növekedési és tőkeinvestíciós kényszer hat. Ugyanakkor új gazdasági ágazatok születnek és minden ágazatban az elektronikus szolgáltatások mértéke nő, csakúgy, mint a terciér (üzleti, pénzügyi szolgáltatások) és kvaternet szektorok szerepe. Az információs társadalom különösen a mikroelektronika, számítástechnika és a távközlési technológia fejlesztésére gyakorol erőteljes hatást. A fejlődés során összefonódik a számítástechnika, a távközlés, az Internet. Új munkafolyamatok, munkamódszerek, valamint új technikák jelennek meg a gazdaságban. A termelési tényezők közül az elérhetőség, megközelíthetőség nem annyira meghatározó. Átveszi a szerepét az információmozgás, tehát a fizikai (közlekedési) pályák ezáltal tehermentesíthetők, az információ áramoltatással helyettesíthetők. A helyváltoztatás minimalizálása egyrészt áthidalja az időbeli távolságokat, másrészt leredukálja a földrajzi távolságokat, így a közelség jelentősége csökken.

Bill Gates könyvében azt írja *“Szilárdan hiszek abban, hogy az információk gyűjtésének, kezelésének, használatának módja dönti majd el, hogy ki marad fenn, ki bukik el”* (Gates, 1999). A gyors információ áramoltatás, a reagálás, beavatkozás létfontosságú. A hagyományos infrastruktúrák mellett kiemelt szerepet kap az újfajta digitális, informatikai infrastruktúra kiterjesztése. Az így kialakult hálózatok átszövik az egész világot. Gates ezt az emberi idegrendszerhez hasonlítja. Az egyes ágazatok, szervezetek egyre inkább hálózatokban gondolkodnak, ehhez azonban jelentős és folyamatos tőkebefektetésekre van szükség.

Amerika mérföldkövekkel Európa előtt jár az információs infrastruktúrák megteremtésében (Buday-Sántha, 2000). Az informatikai beruházások mellett, hogy

szükségszerűen jelentős forgóeszköz-állományt kötnek le, a gyors avulás miatt nagy amortizációs költséget is jelentenek. Gates azt mondja: Egy átlagos amerikai cég pénzének 80%-át az információ egészséges áramlását elősegítő technológiába fekteti be, a lehetséges haszonnak többnyire mégis csupán 20%-át könyvelheti el. A befektetett költségek és a haszonközti szakadék abból keletkezik, hogy a cégek egyrészt nincsenek tisztában a lehetőségekkel, másrészt miközben a technológiát használják ugyan, nem látják mi a módja annak, hogy a megfelelő információt gyorsan eljuttassák a cég minden dolgozójához (Gates, 1999), és ebből már rövidebb távon is, igazán profitáljanak. De a profit természetesen nem mindig kézzelfogható, mint az a lehetőség, amit ezek a digitalizált rendszerek nyújtanak minden piaci szereplő részére.

A nagy- és középvállalatok közti üzleti lehetőségek csökkennek, és a hálózat segítségével a közepes cégek is képesek lesznek valódi méretüknél nagyobbként megjelenni, mint ahogy a nagyvállalatok is rugalmasabbnak mutatkozni.

A fokozódó versenyben minden szinten (szupranacionális, állami, társadalmi, szervezeti, közösségi, egyéni, gazdasági szinten) megfogalmazódnak a versenyképesség kritériumai: a minőség, az innováció (fejlesztés) és a kommunikáció, melyek valamilyen formában megfogalmazást nyernek minden terület feltételrendszerében. Ezek megléte esetén a döntő játszma a "gyorsaság mezején" azaz az egyén, a társadalom, a szervezet reakciósebességén, alkalmazkodó képességén dől el. Az alkalmazkodóképesség ilyen mértékű előtérbe kerülését kaméleon szindrómának is nevezhetnénk (Gates, 1999).

Az információs társadalomban a világszintű verseny hatására megfigyelhető tendencia továbbá, hogy a fejlett országok GDP-jének fizikai tartalma rohamosan csökken, a vállalatok értékelésében egyre nagyobb szerepet kapnak az immateriális javak. A hozzáadott érték a gazdaság legfőbb mozgatórugója. Az értékteremtésre koncentráló vállalatok stratégiájának központi elemévé válnak a támogató területek, ezek közt is a kitörési pont, a versenyfeltétel a szervezeti kommunikáció.

Amerikában 1997-ben végeztek egy közvélemény-kutatást, amelynek során a kommunikációra vonatkozó piaci felmérésben a megkérdezettek a szervezetek hírnevét tartották a legértékesebb vagyontárgynak. Tehát nem véletlen, hogy a Fortune Magazin listáját vezető vállalatok több mint kétszer többet költenek pr tevékenységre, mint a rangsor végén találhatók.

Az Európai Unióra gyakorolt hatás

A világgazdaságban – a válság ellenére – Amerika meghatározó szerepe több tényezővel indokolható, mint például a társadalmi berendezkedés. Amerika egy individuális társadalom, az Európai Unió ugyanakkor a szolidáris társadalomépítés elkötelezettje, ami versenyhátrányt jelent számára. A hátrány adódik egyrészt a szociális berendezkedéséből, másrészt a nemzetközi jellegű történelmi megosztottságából és társadalmi, gazdasági berendezkedéséből fennálló különbségekből eredő kétirányú érzékenységből. Amerika versenyelőnye továbbá, az információs forradalom nyújtotta lehetőségek széleskörű kihasználásából fakad, amit tükröz az információs társadalom kialakulásának ténye is (Buday-Sántha, 2000).

Irányt és lehetőséget kell adniuk a globális társadalmi átalakulásnak, mivel így erőteljesebben szolgálhatja a kontinens versenyképességének növelését, csökkentve egyúttal a jelentkező negatív következmények (bűnözés, elidegenedés) veszélyét (Szűts, 2002).

Az európai információs társadalmat leginkább az internet elterjedésével jellemezhetjük. Az internet rohamosan növekvő fontosságú és hallatlan dinamizmussal fejlődő rendszer. Egyre több célból, és a társadalmi élet egyre több területén használják fel. Összegezve megállapítható, hogy az EU fejlődési pályája egyenlő az információs társadalmi berendezkedéssel.

Lényegében az információs társadalom kialakítása az információs és kommunikációs forradalom eredményeivel párhuzamosan egyrészt jogalkotási kényszert, másrészt a joganyag átalakulását hozza magával. Ennek eredményeképpen új jogterületek alakulnak ki, mint például a kommunikációs jog.

Kommunikáció és kommunikációs jog

Az információs társadalmak kialakulásával és fejlődésével párhuzamosan a világ fejlett országainak jogrendszerében megfigyelhető és nyomon követhető a kommunikációs jogok és az ahhoz kapcsolódó jogterületek, joganyagok megjelenése és dinamikus növekedése.

A világméretű tendenciák, mint pl. a globalizáció és a jelenlegi gazdasági világválság nem csak újra fókuszba állította az információs társadalmak szerepét és ezek továbbfejlesztésének, jogi környezetének megteremtésének szükségességét, mint a „kilábalás” egyik útját, hanem tisztázta más prioritásokhoz képest a versenyképességre gyakorolt kiemelt szerepét és státuszát. Így az információs társadalmak működésének egyik alapját képező, a digitális világ térhódítását, az alapvető kommunikációs élethelyzeteket szabályzó kommunikációs jog fejlődése folytán, jelentős törvények, jogi normák születnek világszerte. Ugyanakkor a jogalkotók a társadalmi, gazdasági átalakulással nem tudnak lépést tartani, így a számtalan joghézag felszámolásának szükségessége alapvető szabályozási kérdések tisztázását vetíti elő.

A kommunikáció fogalmi köre

Az információs társadalmakban a kommunikációhoz kapcsolódó életviszonyok, így maga „a kommunikáció fogalma is átalakulóban van, jelentéstartalma egyre gazdagodik” (Balogh, 2004:46). A kommunikáció fogalmának számtalan meghatározása látott már napvilágot, nincs egységes definíciója.

A kommunikáció formai megnyilvánulásai (a jelrendszerektől az anyanyelven át, a modern médiumokig, a világhálóig), az üzenet tartalma (mit kommunikálunk) jelentős fejlődésen ment keresztül, mely az emberiség fejlődéstörténetével párhuzamos, akárcsak a rendelkezésre álló közvetítő eszközök (médiumok) sora (Gálik & Polyák, 2005).

A kommunikációs elméletek két nagy csoportja, a matematikai kommunikációelmélet és a társadalmi kommunikációelmélet gyakorlóit más-más szemszögből vizsgálják e jelenségeket.

Saját fogalmi meghatározásom szerint, a kommunikáció: a kifejezés bármely formájában, tartalommal, és módon megvalósuló üzenet-, illetve információ-átadást jelenti (Buday-Sántha, 2007). Ez nemcsak a személyek közti, aktív kommunikáció formáit és meghatározott tartalmakat foglalja magába, hanem annak mindennemű megnyilvánulását.

A kommunikációs jog meghatározása

A kommunikáció és információ világában a folyamatos változás számtalan új életviszony kialakulásához vezetett, továbbá mindennapi jogviszonyainkban is újabb és újabb szabályozási igény lép fel, melynek hatására a jogrendszerben sok új jogszabály született, illetve új jogterületek, jogágak alakultak ki.

Az új normaalkotás igénye megjelent a kommunikációs élethelyzetek vonatkozásában is, így sorra születtek és születnek új jogszabályok, amelyek kiemelkedően fontos életviszonyok jogi rendezését biztosítják. A jogfejlődési folyamat eredményeként a kommunikációs szakmához kapcsolódó jogágak, mint pl. a médiajog mellett számtalan más jogterület is kialakult és definiált, így például a marketingjog, versenyjog, reklámjog, fogyasztóvédelmi jog, sajtójog, infokommunikációs jog, internet jog, szerzői jog, adatvédelmi jog valamint a public relations (szervezeti kommunikáció) jogi szabályozása is megjelent. A tételes jogban továbbá számtalan olyan jogszabályhely található, amely valamilyen kommunikációs kérdést szabályoz (Buday-Sántha, 2007:41).

Mindennapjainkban a kommunikációnak kiemelkedő a szerepe a jogalkotás, a törvényhozás, a jogalkalmazás és a jogértelmezés terén is, valamint a törvényhozó és jogalkalmazó szervek működési elemeként is megjelenik. Továbbá évről-évre emelkedik azon jogviták, jogesetek száma, amelyek kommunikációhoz illetve kommunikációs tevékenységhez kapcsolódnak. Fontos tényező, hogy e normák mindegyikének anyajogát az alkotmányban rögzített kommunikációs jogok, a véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság és az információs szabadság képezik – amely rendszerbe foglalja az információhoz és kommunikációhoz kapcsolódó jogi normák összességét, megteremtve ezzel az információs társadalom jogi kereteit (Buday-Sántha, 2007:69).

A kommunikációhoz kapcsolódó részterületek különböző fejlődési szakaszban és szabályozottsági szinten vannak. Ugyanakkor számtalan érintkezési ponton szorosan kapcsolódnak egymáshoz, csakúgy, mint az általuk szabályozott viszonyok. Véleményem szerint, a mindennapi életben – a kommunikációs formák, források, eszközök, csatornák és intézmények területén, azaz a kommunikációs iparágban – zajló integrációs folyamattal párhuzamosan és a folyamatos jogfejlődés hatására e jogterületek együttese egy külön jogot alkot. E szabályzókat összességét „kommunikációs jog”-nak nevezem, és új jogterületnek tekintem, melyet jelenleg is folyamatos fejlődése, joganyagának bővülése jellemez. Az anyajog, a kommunikációs jogok alkotmányos értelmezése, meghatározó jelentőségű az általam az előbbieken megfogalmazottak szempontjából, hisz ezen alkotmányos normák képezik az alapot, és erre épülnek a kommunikációs jog egyes területei.

A „kommunikációs jog”, mint jogi terminológia nem található meg a hazai szakirodalomban, azaz kommunikáció jogi fogalomként nincs definiálva, melyet saját fogalomalkotással kívánok pótolni. Eszerint, a kommunikációs jog általános, jogi terminológiai meghatározásom szerint: a jogi normák által szabályzott kommunikációs életviszonyok összessége. Ezek de facto átszövik az egész jogrendszert, az alkotmánytól az esetjogig, a szupranacionális és EU normáktól az etikai, valamint az önszabályozás és a társszabályozás során megalkotásra kerülő normákig. Tárgyi értelemben a „kommunikációs jog” alatt, egy olyan jogterületet értek, amely integrálja a kommunikációs élethelyzetekhez kapcsolódó jogszabályok és egyéb normák összességét. A tételes jogi szabályozás illetve az esetjog kommunikációra vonatkozó joganyagát komplex módon még senki sem vizsgálta, csak az egyes részterületeit. A kommunikáció egyes területeit, megnyilvánulási

formáit vagy eszközeit felölelő jogterületeket a jogtudomány képviselői azonban több oldalról is vizsgálták. Valójában a kommunikációs jog részterületei szerteágazóak, így számos jogág és jogterület által szabályozott életviszonyok összessége.

Kommunikációs jog rendszertani helyzete

A rendszertani jellegét tekintve a kommunikációs jog tárgya a jogtudománynak, de hagyományos értelemben vett jogágról nem beszélhetünk.

A kommunikációs jog társadalmilag fontos voltát igazolja, hogy a vonatkozó rendelkezéseket az alkotmány fogja össze, mint dogmatikai egység. A kommunikációt szabályzó joganyag heterogén, nem homogén, a szektorális normák mellett, egyaránt tartalmaz alkotmányjogi, közigazgatási jogi, büntetőjogi, polgári jogi jogszabályokat is.

A kommunikációs jog tehát olyan új jogterületet jelent, mely hagyományos jogágakon átnyúló joganyag, lényegében a jogszabályok sajátos szempont szerinti csoportosítása, és azokat a jogi rendelkezéseket soroljuk ide, amelyek relevánsak a kommunikáció szempontjából. Sajátos vizsgálati tárgya azonban – a kommunikációval kapcsolatos életviszonyok, ezek belső összefüggései, és a megértésükhöz, feldolgozásukhoz szükséges speciális gazdasági, műszaki és társadalomtudományi ismeretek – biztosít relatív önállóságot (Balogh, 2004:47).

E jogterület számtalan részterületet ölel fel, és az egyes területei természetesen szorosan összefüggnek egymással, azokat közös alapelvek és intézmények fogják össze. Valamennyi kommunikációs jogot alkotó normákra a sokszínűsége, szerteágazósága jellemző és valamennyi jogforrás megtalálható köztük. A részterületek szabályozása törvényi és alsóbb rendű jogszabályok szintjén egyaránt megjelent. A hiányzó szabályokat leginkább etikai kódexek, az EU előírások és az esetjogi normák sokasága pótolja, valamint jellemző az aktív önszabályozás és a társszabályozás. E hatályos új jogi normák összessége a jogok és a kapcsolódó kötelezettségek, valamint eszközök használatának korlátait is egyre szélesebb körben szabályozza.

Az információs társadalomban zajló folyamatok is, a kommunikációs eszközök, csatornák, formák és szakmák integrációs folyamatát jelzik. Ezt a törvényalkotásnak is követnie kell. Az Egyesült Királyságban 2003-ban megszületett az első kommunikációs törvény (Communications Act of 2003), amely nemcsak a médiaszabályozás reformját tartalmazza, hanem a kommunikációs iparágak vonatkozásában is előírásokat fogalmaz meg a kommunikációs szabadságjogokra építve (Gálik & Polyák, 2005:44). Minden országban szükség lenne olyan törvényre, mely lefektetné a társadalom számára a legfontosabb kommunikációs alapelveket, rögzítené az alapfogalmakat, az egyes kommunikációs iparágak és szakmák működésének alapvető normáit, intézményrendszerét, valamint a kommunikációs üzeneteket, információkat közvetítő eszközök integrált szabályozását.

A kommunikációs jog megnyilvánulási területei

A kommunikációnak számtalan megnyilvánulási területe van és ezek részben már szabályozottak. A kommunikációs jogterületet alkotó jogi normák egy speciális rendszert alkotnak. Ha ezt, a kommunikációs piac által felölelt szakterületek oldaláról közelítjük meg, 1. az általános részét alkotják e jogterületnek: a kommunikációs

jogok (az alkotmányban rögzített alapjogok); 2. a különös részét alkotják e jogterületnek:

- ⇒ -a prjog – a *különös* (a jóhírnév építéséhez, védelméhez kapcsolódó normák);
- ⇒ -a reklámjog – a *specifikus* (a piaci kommunikációhoz; az árú, szolgáltatás eladás növeléséhez kapcsolódó jogi szabályok);
- ⇒ -a média és sajtójog, a szerzői jog, az adatvédelmi jog, a versenyjog, a fogyasztóvédelmi jog, az internet jog, infokommunikációs jog és a marketingjog – a „*társjog*” (azon normák, melyek a kommunikáció megnyilvánulásában, üzenetközvetítésében, eredményességében játszanak szerepet).

Eszerint, a kommunikációs jogot alkotó rendszer alapvető szabályait, dogmatikai egységét, un. anyagját a kommunikációs alapjogok normái, azaz az alkotmányban rögzített kommunikációs jogok (véleménynyilvánítás szabadsága, sajtószabadság, információszabadság) képezik, amelyek a kommunikációs jog általános részeként kezelhetők. Ezekből az alkotmányi rendelkezésekből levezethető származtatott jogok, szektorális és alsóbbrendű jogszabályok összessége képezi e jogterület különös részét. E jogok – és a vonatkozó korlátok – tartománya kiterjed az egyéni kommunikációra és az egyes ágazatokban – így az igazságszolgáltatásban (bíróóságok, ügyészségek, rendőrség, végrehajtó – és büntető intézetek, ügyvédek, közjegyzők), a kormányzati és önkormányzati szektorban (önkormányzatok, kormányzati szervek, politikai pártok, politikusok), a médiában (elektronikus média, nyomtatott média, online média és intézményrendszere, érdekképviselő), a gazdaságban (gazdasági szervek, szervezetek, vállalkozások, érdekképviselő), és a civil szférában (lakosság, civil szervezetek) – megjelenő bármilyen tárgyú vagy jellegű kommunikációs tevékenységre, információ-kibocsátásra, annak megnyilvánulási formáira (Buday-Sántha, 2007).

A kommunikációs jog, mint új kihívás

Az információs társadalmakban a kommunikáció, az információ szerepe és jelentősége közgazdasági és jogi értelemben egyaránt felértékelődött, és ezzel párhuzamosan alakult ki a kommunikációs jog, mint új jogterület, kvázi, keresztülfekvő jogág, mely a jogrendszerben megjelenő, a kommunikációt szabályzó normatív aktusok összességét integrálja, egy önálló joganyagot képezve. A jogfejlődés hatására a kommunikációs jog helye és szerepe még formálódik, de a tendenciák folytán reális esély van arra, hogy e jogterület a jövő jogágává váljon.

A globális átalakulás új kihívásokat jelent a demokrácia, társadalom, az állam és a piacok részére. A világgazdasági válság erre az átalakulásra jelentős hatással van, új szerepek, megoldandó feladatok, és kihívások elé állítja az összes szereplőt. A cél a válság leküzdése, új növekedési pályák kialakítása és fenntartható fejlődés elérése. Ennek a célnak az elérésében jelentős szerepet játszhatnak az információs technológiák innovatív alkalmazása, az információs társadalmak kialakítása és az ezt segítő jogi környezet biztosítása. Ennek kapcsán három állítással élnek, mely új kihívást jelent:

1. A kommunikációs és információs forradalom világában, az információs technológiák alkalmazása jelentős költségcsökkentéssel és hatékonyság növekedéssel jár, így megoldást, kiutat jelenthet a válságból.
2. A kommunikáció iparág, mely világméretekben meghatározó szereppel bír, és mint negyedik hatalmi ág jelenik meg, ugyanakkor az átlátható működése, a megfelelő jogi környezetének integrált rendszerbe történő rendezése, megteremtése szükséges, mely új értékartikulációra képes az állam, a társadalom és a piacok számára egyaránt.
3. A megfelelő jogi környezet, illetve a jogkövetés és jogérvényesítés hiánya miatt jelentős visszaélésekkel, károkozásokkal találkozhatunk, mely világgazdasági és nemzetgazdasági szinten is komoly veszteségeket okoz, így ennek visszaszorítása kívánatos, mely egy jelentős kihívást jelent az államra, a társadalomra és a piacokra egyaránt. Ennek megoldása pedig a valós társadalmi és gazdasági folyamatokat követő jogalkotás, mely a kommunikációs jog anyagát képezi. E kvázi jogág, ezért a jövő jogága.

Összefoglaló

Az információs társadalom a technológiai fejlődés következtében, a digitális világ térhódítása, az információs és kommunikációs forradalom, az internet-bumm, az elektronikus kommunikáció térhódítása, valamint a globalizáció és az azt generáló fokozatosan éleződő verseny szülötte, ahol a siker kulcsa a kommunikáció és az információs technológiák nyújtotta innovatív lehetőségeket kihasználó, arra épülő társadalomban rejlik. Így szükséges lenne az információs technológiák innovatív, minden területre kiterjedő széleskörű alkalmazása, és ezzel az információs társadalom kialakítása, illetve továbbfejlesztése.

Ma ez jelenti az egyik kitörési pontot a gazdasági világválság, az elmaradottság leküzdésében, csakúgy, mint a növekedés, a fejlődés fenntartásában. A digitális hálózatok egyrészt hozzájárulnak a hatékony állami, szervezeti működés kialakításához, annak racionalizálásához, ár-, és költségcsökkentéshez, másrészt pedig felértékelik az információ szerepét, mint termelési tényező (azaz az információ, mint szükséglet jelenik meg és önálló vagyontárgyként – áru/szolgáltatásként – jelenik meg az információ felhasználója számára), ezzel a versenyképességet növelik, és új fejlődési pályára helyezik a fejlett társadalmakat, átrendezve eddigi szerkezetüket. Ennek folytán a kommunikáció komoly tudományterületté, önálló, az egyik legfontosabb iparággá, valamint a negyedik hatalmi ággá vált, így napjaink kiemelt tényezői lettek: a tájékoztatás, a hírnév, a közvélemény, a nyilvánosság.

E folyamatokat kellően leképező jogi környezet kialakítása – a megfelelő jogbiztonság, jogkövetés, jogérvényesítés szempontjából is – elengedhetetlen. A jogi környezet fejlődése természetesen megfigyelhető. A kommunikáció egyes területeinek szabályozása már megjelent a jogalkotásban, a törvényi és alsóbb rendű jogszabályok szintjén, valamint az önszabályozás területén egyaránt. E kodifikációs folyamat egyrészt jelentős jogfejlődést eredményez, másrészt a kommunikáció részterületeit integráló új jogterület, a kommunikációs jog kialakulásához vezetett, mely a jogtudomány önálló területeként fejlődik, mint a jövő jogága. E jogterületet a kommunikációra vonatkozó normák összessége alkotja, és az alapját az alkotmányban szabályozott kommunikációs jogok képezik, a különös részét pedig a kommunikációs szektorális jogok. A kommunikációs jogok, a vélemény szabadság

(kifejezés szabadság), a sajtószabadság (tömeges kifejezés-szabadság), valamint az információs szabadság kitüntetett alkotmányos védelemben részesül, és biztosítja a kommunikációs jog dogmatikai egységét, hisz ebből származtatott minden kommunikációs jogi norma.

A kommunikációra vonatkozó normarendszerben ugyanakkor jelentős joghézagokkal találkozhatunk, amely jogi rendezés hiányában demoralizál, kriminalizál. Így szükség lenne arra, hogy az új alaptörvény, alkotmányos erővel bővítse az alapvető kommunikációs értékeket. Egy átfogó kommunikációs törvény megalkotásával pedig egységes alapelvek lennének biztosíthatók a kommunikációs iparágban, és az idejelműt szabályozók módosításával, illetve a hiányzó részszabályozások pótlásával átláthatóbbá, kiszámíthatóbbá válna a mindennapi üzleti, szervezeti vagy akár személyes kommunikáció. Elkerülhetetlen ugyanakkor a szakmai irányítást és felügyeletet ellátó intézmények integrációja, a kommunikációs jogviszonyok egységes kezelése érdekében.

Szükség lenne továbbá, hogy az EU-ban – ahol biztosítani kell az információszerzésben az esélyegyenlőséget – a négy alapszabadság – az áru, a szolgáltatás, a tőke, a munkaerő szabad mozgása – mellet a kommunikáció, az információ szabad mozgásának, áramlásának deklarálására, mint az ötödik alapszabadságjog. Ezen kívül az EU-nak nemcsak a határokon átnyúló televíziózást, hanem a kommunikációs jogokat átfogó módon szabályzó irányelvet kellene elfogadnia.

Nemzetközi szinten kellene kezelni az információgyarmatosítás jelenségét, és komolyabb kodifikációs fellépés kellene az információforrások és szolgáltatások monopóliumainak, valamint ennek multinacionalizációjának megakadályozása végett.

Mindezek jelentősen hozzájárulnak a napjainkban zajló globális átalakuláshoz, a világgazdasági válság felszámolásához, valamint a fenntartható fejlődés és az emberi biztonság megteremtéséhez.

Irodalomjegyzék

- BALOGH Zsolt György (2004): Az infokommunikációs jogról. *Infokommunikáció és Jog*, (2), 45-50.
- BUDAY-SÁNTHA Andrea (2000): *A kommunikáció, a PR szerepe az információs társadalomban*. Diplomamunka. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- BUDAY-SÁNTHA Andrea (2005): *Kommunikáció, mint versenylőny a XXI. században. Évkönyv 2004-2005*. Pécs: PTE KJK.
- BUDAY-SÁNTHA Andrea (2007): *A kommunikációs jogokról*. PhD Tanulmányok 6. Pécs: PTE ÁJK.
- GÁLIK Mihály, & POLYÁK Gábor (2005): *Médiaszabályozás*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó.
- GATES, Bill (1999): *Üzlet a gondolatok sebességével*. Budapest: Geopen.
- GRIMM Balázs (2002): Magyarország az Internet Balkánja. *Magyar Nemzet*, 2002. nov. 9. Kulturális melléklet.
- KOMENCZI Bertalan (2002): *Információelmélet*. Távoktatási segédanyag. Eger: Eszterházy Károly Főiskola.
- MASUDA, Yoneji (1988): *Az információs társadalom mint posztindruális társadalom*. Budapest: OMIKK.
- SZÜTS Márton (2002): eEurope. *Külgazdaság*, 46 (9), 109-127.
- TÖRÖK Ádám (2002): Az elektronikus gazdaság kibontakozása az Európai Unió közép-európai tagjelölt országaiban. *Külgazdaság*, 46 (5), 5-22.